

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การที่คนไทยได้มีโอกาสไปศึกษาหาความรู้ยังต่างประเทศ ทำให้มีโอกาสเห็นความเจริญของบ้านเมืองอื่น และทำให้โลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น เมื่อสำเร็จการศึกษา กลับมาอยู่ประเทศไทยตามเดิม ก็มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะให้ประเทศของตนเจริญทัดเทียมกับประเทศที่ได้ไปเห็นและศึกษามา ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ เป็นต้นว่า การคมนาคมขนส่งที่สะดวกรวดเร็วขึ้น ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ทำให้มีการติดต่อค้าขายและการไปมาหาสู่กันกว้างขวางมากยิ่งขึ้น เพราะความสะดวกในการเดินทาง ความก้าวหน้าของสื่อมวลชนก็เป็นการทำให้ผู้คนได้มีโอกาสรู้เห็นความเป็นไปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกโดยไม่ต้องอยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ ความตื่นตัวในการศึกษาของประชาชน สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวมีผลทำให้เกิดความต้องการที่จะพัฒนาประเทศของตนให้เจริญทัดเทียมกับประเทศอื่นบ้าง จะเห็นได้จากการที่เรามีการวางแผนและนโยบายต่าง ๆ ในการพัฒนาประเทศ เรามีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ซึ่งฉบับแรกเริ่มใช้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ ปัจจุบันเรากำลังอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๔ ซึ่งอยู่ในช่วง พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔

สำหรับประเทศไทยนั้นการพัฒนาประเทศควรมุ่งไปสู่ชนบท ทั้งนี้เพราะร้อยละ ๘๐ ของประชากรไทยอาศัยอยู่ในชนบท สภาพชนบทของไทยโดยทั่วไปแล้วอาจจะเรียกได้ว่ายังมีสภาพที่ล้าหลังอยู่ ดังนั้นจุดหมายสำคัญของการพัฒนาชนบทนั้นอยู่ที่การลดความล้าหลังในด้านเครื่องอำนวยความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตของชาวชนบทให้หมดไป โดยพยายามหาทางยกระดับความเป็นอยู่ของชาวชนบทให้สูงขึ้นเท่าเทียมกับชาวเมือง พยายามจะทำให้

สังคมชนบทมีเครื่องอำนวยความสะดวกสบายในการดำรงชีพเท่าเทียมกับที่ชาวเมืองได้รับ^๑ รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยได้ตระหนักถึงสภาพและปัญหาต่าง ๆ ในชนบท และได้พยายามเร่งสร้าง ความเจริญไปสู่ชนบท จะเห็นได้จากการเริ่มแผนการบูรณะชนบท ๒๔๔๕ แผนการบูรณะชนบท ๒๔๕๔ โครงการพัฒนาการท้องถิ่นแห่งชาติ ๒๔๕๕ สำนักงานพัฒนาท้องถิ่น และจนกระทั่ง กรมพัฒนาชุมชนในปี ๒๕๐๕ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานพิเศษที่ตั้งขึ้นมาเพื่อเร่งรัดพัฒนาชนบทใน เขตที่ล้าหลังต่ออันตรายของภัยจากการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ นั่นคือสำนักงานเร่งรัด พัฒนาชนบทซึ่ง เริ่มดำเนินโครงการในปี ๒๕๐๗

การที่จะพัฒนาชนบทไทย ให้ชาวชนบทมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ทางหนึ่งคือ การ จัดตั้งสหกรณ์ เพราะงานสหกรณ์เป็นงานที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับประเทศไทยในอัน ที่จะใช้เป็นเครื่องมือสำหรับแก้ไขความเป็นอยู่ของชาวชนบท ให้มีฐานะในทาง เศรษฐกิจ ดีขึ้น^๒ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สำคัญไม่ได้ในการจะพัฒนา คือ การนำเอาความรู้ใหม่ ๆ ที่พิสูจน์แล้วว่า เป็นของดีมีประโยชน์ หรือวัฒนธรรมทางวัตถุซึ่งเป็นของใหม่ที่ไม่เคยมีในชนบท เหล่านั้นไปแนะนำให้ประชาชนรู้จักและรับไปใช้ เพื่อที่จะทำให้การดำรงชีวิตมีมาตรฐานที่ดีขึ้น เช่น ความรู้ใหม่ ๆ ในการอาชีพ ความรู้ทางด้านอนามัย ฯลฯ แต่ความรู้ใหม่ ๆ เหล่านี้ ถึงแม้ว่าจะเป็นของดีมีประโยชน์ในสายตาของนักวิชาการ ซึ่งถ้าชาวบ้านรับไปปฏิบัติแล้วก็จะ

^๑ สนิท สัมครการ, "สังคมชนบทกับการพัฒนา", ใน ธรรม รัชชาสัจย์ บรรณาธิการวารสารรัฐประศาสนศาสตร์ฉบับพิเศษ ๒๕๐๔ (พระนคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๐๔), หน้า ๑๖๔.

^๒ เดช สนิทวงศ์, หม่อมหลวง, คำกล่าวเปิดการสัมมนาเรื่อง "งานสหกรณ์กับการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม", คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๒๑-๒๒ กันยายน ๒๕๑๕.

ประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและชุมชน เช่น มีรายได้สูงขึ้น ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ชุมชนมีแต่ความสุข แต่บางครั้งก็นำเอาของใหม่เข้าไปนั้นก็ประสบความล้มเหลว เพราะประชากรไม่รับไปปฏิบัติ หรืออาจถึงเลที่จะรับไปปฏิบัติ แต่ในบางครั้งก็จะมีผู้นำที่ยอมรับความคิดใหม่ ๆ นี้ไปปฏิบัติ และเป็นเหตุให้บุคคลอื่น ๆ เริ่มสนใจและหันมายอมรับในที่สุด เพราะฉะนั้นในการที่จะเข้าไปพัฒนาที่ใดก็ได้ นอกจากจะต้องเข้าใจสภาพชีวิตทั่ว ๆ ไป ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนนั้น ๆ แล้ว สิ่งสำคัญอย่างยิ่งก็ได้แก่ผู้นำในชุมชนนั้น เมื่อทราบว่าใคร เป็นผู้นำแนวความคิดแปลก ๆ ใหม่ ๆ หรือจะเป็นสิ่งใดก็ตามเข้าไปในชุมชนย่อมจะเป็นการง่ายต่อการที่พัฒนากรหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะเข้าไปติดต่อหรือให้ความคิดใหม่ ๆ แก่ผู้นำเหล่านี้ได้ และมีผลที่จะให้ชาวบ้านในชุมชนนั้นคล้อยตามแนวความคิดหรือการกระทำนั้น ซึ่งจะเป็นผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น จะเห็นได้ว่าผู้นำของใหม่เข้าไปสู่ชุมชนนั้น เป็นผู้ที่มีความสำคัญ จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาถึงปัจจัยอันมีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาทของบุคคลในชุมชนโดยเฉพาะของผู้นำ ความรู้ดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนในโครงการต่าง ๆ โดยเฉพาะ เมื่อศึกษาทราบว่าลักษณะของผู้นำชุมชนนั้นเป็นอย่างไรแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์ที่นักพัฒนาชุมชนจะสามารถแนะนำแก้ไขปัญหานั้นได้ เกิดจากการยึดมั่นในประเพณีเก่า ๆ ของประชากรให้หันมายอมรับแนวความคิดใหม่ ๆ อันจะเป็นผลช่วยให้การพัฒนาชุมชนบรรลุถึงวัตถุประสงค์ได้โดยง่าย

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ส่วนใหญ่เรื่องเกี่ยวกับการนำของใหม่ทางการเกษตร เป็นเรื่องที่มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้มาก ส่วนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้นำของใหม่ไม่ค่อยมีผู้ทำการศึกษาไว้มากนัก ผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่

๑. การศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับของใหม่ในหมู่บ้านบางชั้นของ Rose K. Goldsen และ Max Ralis ในการศึกษาถือเอาการยอมรับเอาการใช้ปุ๋ย การใช้เครื่องยนต์ การเลี้ยงปลา และการปลูกเห็ด เป็นเครื่องชี้ถึงการยอมรับ

เอาวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้าไปใช้ เพราะว่ากิจกรรมทาง เกษตร ดังกล่าวนั้นเป็นการ เปลี่ยนแปลงจากพอทำกินมาเป็นการ เกษตร เพื่อการค้า นอกจากนั้นยัง ถือเอาการ เข้าไปรับการ รักษาในโรงพยาบาล หรือคลินิก เป็นการยอมรับชีวิตสมัยใหม่ จากผลของการศึกษา นี้พอจะสรุปได้ดังนี้ ๒

๑. การยอมรับความเปลี่ยนแปลงใหม่นั้นไม่มีส่วนสัมพันธ์พอที่จะถือได้ว่าถ้ายอมรับ สิ่งหนึ่งแล้วจะยอมรับอีกสิ่งหนึ่ง เช่น คนที่ใช้เครื่องยนต์จะไม่ยอมรับการปลูกเห็ดชขาย หรือไม่ค่อยยอมใช้การรักษาพยาบาลแผนใหม่หรือเคยไปในโรงพยาบาล ผู้ที่ใช้เครื่องยนต์ มักเป็นผู้ที่มีฐานะสูง มีการศึกษาสูงกว่าชาวบ้าน และพร้อมที่จะรับความเปลี่ยนแปลง นอกจากนั้นยัง เป็นผู้ที่มีการติดต่อกับโลกภายนอก เช่น เข้ากรุง เทพา บ่อย ๆ พังวิทย์ ญาพยนต์มากกว่าคนอื่น และรู้จักใช้เครคิดมากกว่าด้วย สำหรับผู้ที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ก็ยอมรับเอาเครื่องยนต์เข้าไปใช้ ถ้าหากผู้เฒ่ามีการติดต่อกับในเมืองมาก

๒. การยอมรับการปลูกเห็ดมีลักษณะแตกต่างจากอย่างอื่น ๆ คือ ผู้ที่มีได้มี ความเชื่อหรือเห็นประโยชน์ของการปลูกเห็ดมากกว่าอย่างอื่น แต่เพราะความไม่ยุ่งยาก ในการรับและไม่ต้องลงทุนลงแรงมาก จึงมีผู้ยอมรับการปลูกเห็ดกันมากกว่าอย่างอื่น

๓. การเลี้ยงปลาหมอเทศนั้นได้รับการยอมรับในหมู่ผู้มีฐานะดี และเจ้าเมือง มากกว่าผู้อื่น

๔. การใช้ปุ๋ยนั้นน้อยมาก และไม่มีความสัมพันธ์อย่างเด่นชัดกับการยอมรับ อย่างอื่น

Rose R. Goldsen and Max Ralis, Factor Related to Acceptance of Innovations in Bang Chan Thailand, (Ithaca, New York : Cornell University Press, 1957), p.3.

๒ Ibid, p.36-37.

๕. การใช้โรงพยาบาล หรือการรักษาพยาบาลแผนใหม่ นั้น ได้รับการยอมรับในหมู่ผู้ที่อ่านออกเขียนได้ มีการติดต่อกับโลกภายนอก และยอมรับแบบวิถีการสมัยใหม่

๒. ผลงานวิจัยของ Felicidad C. Sycip เรื่อง Factors Related to Acceptance or Rejection of Innovations ได้ศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับการยอมรับหรือปฏิเสธของใหม่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงเบ็ดไก่ และเลี้ยงหมูของชาวบ้าน barrio ในฟิลิปปินส์ ผลของการศึกษาพอสรุปได้คือ

๑. การยอมรับของใหม่เกี่ยวข้องกับเปลี่ยนแปลงในเรื่องอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับของใหม่นั้น ๆ

๒. การยอมรับของใหม่ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของทัศนคติที่มีต่อสิ่งนั้น นั่นคือการต่อต้านแนวความคิดใหม่เป็นผลจากความเชื่อของชาวบ้านที่เป็นเช่นนั้น และอิทธิพลของแบบแผนประเพณีที่มีต่อความรู้สึกของชาว barrio

๓. แนวความคิด ความเชื่อ และความรู้สึกที่ได้เปลี่ยนแปลงใหม่ ได้เข้าไปแทนที่ความเชื่อเก่า ๆ นั้น เห็นผลหรือมีผลได้มากกว่าและเชื่อถือได้มากกว่าของใหม่ที่จะ เป็นผลถึงชาวบ้านมากที่สุดนั้นต้อง เป็นสิ่งที่เขามอง เห็นได้เขาถึงจะ เชื่อ

๔. ชาวบ้านจะยอมรับของใหม่ก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นมีประโยชน์และ เข้ากันได้กับสภาพของหมู่บ้าน ในทางตรงข้ามของใหม่ที่มีความขัดแย้งกับค่านิยมทาง ศาสนาหรือความเชื่อเดิมจะไม่ได้รับการยอมรับโดยเฉพาะสำหรับพวกผู้หญิง

Felicidad C. Sycip, Factors Related to Acceptance or Rejection of Innovations, Community Development Research Council, University of The Philippines 1960, p. 39-41.

๕. ของใหม่ที่มีความซับซ้อน ต้องเสี่ยงมาก ลงทุนสูง ผู้ที่จะยอมรับได้ต้องมีคุณสมบัติพิเศษ คือ ฐานะทางเศรษฐกิจดี กล้าได้กล้าเสีย และมีแรงจูงใจสูงต่างจากคนอื่น ๆ ในกลุ่ม

๖. การยอมรับของใหม่มีอิทธิพลมาจากปัจจัยอื่น ๆ ด้วย เช่น ความรู้สึกจำเป็นและความมุ่งหวังของประชากร ความคิดที่เกี่ยวกับการทำงาน ระบบค่านิยม และความสนใจ

๓. จากการศึกษาเรื่อง Innovations in Ubol Changwad ของ USOM^๑ ได้แบ่งระดับการยอมรับของใหม่ของตัวอย่างที่ศึกษาออกเป็น innovators และ non-innovators โดยดูจากการยอมรับใช้ของใหม่ทางการเกษตรและการใช้ข่าวสารต่าง ๆ ผลของการศึกษาแสดงให้เห็นถึงลักษณะของกลุ่มที่ยอมรับแนวความคิดใหม่และนำไปปฏิบัติได้เร็วกว่าคนอื่น ๆ นั่นคือ กลุ่มคนที่เป็น innovators มีระดับการศึกษาสูงกว่าอย่างอื่นทั้งหมด อ่านข่าวสารของรัฐบาลมากกว่า มีการแสวงหาแหล่งข่าวสารเกี่ยวกับของใหม่ทางการเกษตรมากกว่า และโดยเฉลี่ยแล้วเป็นกรรมกรหมู่บ้าน มีความกระตือรือร้นในการริเริ่มและในการประชุม ในการพัฒนาชุมชนมากกว่ากลุ่ม non-innovators หรือตัวอย่างอื่น ๆ โดยเฉลี่ย

๔. จากการศึกษาของ Liao เรื่อง Studies on Adoption of New Rice Varieties^๒ โดยศึกษาชาวนา ๑๕๕ คนในฟิลิปปินส์ เขาได้แบ่งชาวนาออกเป็น ๔ ระดับ ตามระยะเวลาเร็วช้าในการยอมรับที่จะปลูกข้าวพันธุ์ใหม่ ชาวนา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ Research Division/USOM, Innovations in Ubol Changwad, June 15, 1966, p.1-13.

^๒ David S.H. Liao, "Studies on Adoption of New Rice Varieties", paper presented at the International Rice Research Institute, Saturday Seminar, November 9, 1968.

กลุ่มต่าง ๆ คือ

earliest ใช้เวลา ๔ เดือน โดยใช้พื้นที่ ๘๒% ในการปลูก
 relatively early ใช้เวลา ๗ เดือน โดยใช้พื้นที่ในการปลูก ๖๖%
 relatively late ใช้เวลา ๑๓ เดือน โดยใช้พื้นที่ในการเพาะปลูก ๗๔%
 latest adopters ใช้เวลานานที่สุดคือ ๑๕ เดือน ใช้พื้นที่เพาะปลูก ๘๓%

ผลของการศึกษาเป็นการชี้ให้เห็นว่า กลุ่มแรกแม้จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้เร็วกว่ากลุ่มอื่น ๆ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องเสี่ยงมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ด้วย กลุ่มที่ยอมรับเป็นกลุ่มสุดท้ายใช้เนื้อที่ในการปลูกข้าวพันธุ์ใหม่มากที่สุด เพราะได้ประโยชน์จากประสบการณ์ของกลุ่มอื่น ๆ

๕. การศึกษาของ Everett M. Rogers และ Lynne Sevenning เรื่อง Modernization Among Peasants โดยใช้ตัวอย่างจากชาวนาในโคลัมเบีย ๒๕๕ คน จาก ๕ หมู่บ้าน จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ตัวชี้วัดที่สำคัญที่สุดของการทำให้ทันสมัย (modernization) คือ innovativeness และแบ่งระดับการยอมรับของใหม่ของชาวนาเหล่านี้ออกเป็น ๕ ระดับ คือ innovator, early adopters, early majority, late majority และพวกสุดท้ายคือ laggards คุณลักษณะของคนในแต่ละระดับมีความใกล้เคียงกับลักษณะของผู้ยอมรับของใหม่ที่ได้จากการศึกษาชาวนาอเมริกันของ Rogers

๖. งานวิจัยของสุวรรณ บัวทวน เรื่อง ทศนคติต่อการยอมรับของใหม่และลักษณะการยอมรับของชาวนาในจังหวัดขอนแก่น ผลของการศึกษาพบว่า แหล่งที่ทำให้ชาวเกี่ยวกับของใหม่ที่สำคัญที่สุดนี้มาจากตัวบุคคล ซึ่งได้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและผู้นำ

สุวรรณ บัวทวน, ทศนคติต่อการยอมรับของใหม่และลักษณะการยอมรับของชาวนาในจังหวัดขอนแก่น, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

ภายในชุมชน เพื่อนบ้าน เป็นแหล่งที่ให้ข่าวที่สำคัญของ ชาวนาในชุมชนที่ไม่มีการจัดตั้งกลุ่ม
เกษตรกร และการที่ชาวนายอมรับการใช้ของใหม่ก็มาจากคำแนะนำของบุคคลเหล่านี้เป็น
ส่วนใหญ่

๗. การศึกษาของ Thanya Terasart และ Adisak Srisangpakit
เรื่อง "A Method of Selecting Rural Leaders for Extension" พบว่า
การจัด extension program จะได้ประโยชน์มาก ถ้าผ่านทางผู้นำกลุ่มเล็กแทนที่
จะเป็นผู้นำอาสาสมัคร เนื่องจากชาวบ้านให้ความสนใจมากกว่าและมีใจในความสามารถของ
ผู้นำ และมีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้นำกลุ่มเล็ก การนำของใหม่มักมีคุณค่าสูงภายใต้ผู้นำกลุ่มเล็ก

๘. การวิจัยเรื่องลักษณะการรับของใหม่ในหมู่บ้านจังหวัดพระนครศรีอยุธยา^๒ เป็น
การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรับของใหม่ด้านเกษตรกรรม ๓ เรื่องคือ ก้นการลงทุนในไร่นา
ด้านผลิตผลของไร่นา และด้านเทคนิควิธีการทำนา ผลการศึกษาปรากฏว่า โดยทั่วไปชาวนา
ทั้ง ๓ หมู่บ้านมีการเปลี่ยนแปลงการใช้เทคนิควิธีการทำนามากที่สุด รองลงมาคือการเปลี่ยน
แปลงด้านผลิตผลของไร่นา ส่วนการเปลี่ยนแปลงก้นการลงทุนในไร่นามีน้อยที่สุด ชาวนาที่มี
การเปลี่ยนแปลงก้นของใหม่ดังกล่าว ได้รับทราบเรื่องราวเกี่ยวกับของใหม่จากก้นซึ่งเป็น
ผู้นำในท้องถิ่นมากที่สุด แหล่งข่าวนอกเหนือจากนี้พบว่า ชาวนาในชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้เขตเมือง
หรือเขตอำเภอ มีโอกาสได้รับทราบเรื่องราวจากเกษตรอำเภอหรือตัวแทนชายผลิตภัณฑ์ก้น

Thanya Terasart and Adisak Srioupakit, "A Method of Selec-
ting Rural Leaders for Extension", Dr. Siribongse Boon-Long, organi-
zer, National Seminar Report No.3, Innovations in Agricultural Tech-
nology in Thailand, May 17-19, 1972., p.256.

^๒ สิริฉกรรณ เชษฐาภกุล, ลักษณะการรับของใหม่ในหมู่บ้านจังหวัดพระนครศรีอยุธยา,
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย ๒๕๑๔), บทคัดย่อ.

เกษตรของบริษัทเอกชนที่เขาไปสาธิตวิธีการใช้ของใหม่ ในหมู่บ้านต่าง ๆ ที่มีทางคมนาคมสะดวกส่วนชุมชนที่อยู่ห่างไกลทางคมนาคม ชาวนาจะได้รับข่าวสารต่าง ๆ จากเพื่อนบ้าน หรือได้จากประสพการณ์ขณะที่ออกไปนอกหมู่บ้าน

แนวความคิดที่สำคัญในการศึกษา

กรนำของใหม่เข้าไปในชนบท เพื่อให้ชาวบ้านยอมรับปฏิบัติเป็น เรื่องที่ทำให้สำเร็จได้ยาก เพราะชาวบ้านมักไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ๆ เนื่องจากเห็นว่าของเดิมที่มีอยู่นั้นดีแล้ว หรือ เป็นเพราะทัศนคติของ ชาวบ้านที่ยังยึดมั่นในวิถีการ ดำรงชีวิตแบบเดิม และเป็นเพราะไม่แน่ใจในการ เปลี่ยนแปลงนั้นว่า จะนำผลดีหรือผลเสียมาให้ ฉะนั้นในการนำของใหม่เข้าไปในชุมชนใดก็ตาม ระดับการยอมรับของแต่ละคนจะแตกต่างกันไป วิทยา-นิพนธ์ฉบับนี้จะทำการ ศึกษาเรื่อง "ผู้นำของใหม่ : ศึกษาเฉพาะสมาชิกสหกรณ์โคนมหนองโพ" และจะใช้การศึกษาวิจัยของ Everett M. Rogers^๑ ที่ศึกษาการแพร่หลายพืชที่เรียกว่า ๒,๔ - D weed spray ที่ไอโฮโอมาเป็นแนวในการศึกษา Rogers ได้แบ่งระดับของผูยอมรับออกมาเป็น ๕ ระดับ ซึ่งเป็นแบบอุดมคติ (Ideal Types) คือ

๑. Innovators ได้แก่ ชาวนาที่ได้รับความคิดใหม่ไปปฏิบัติเป็นกลุ่มแรกที่สุดในหมู่บ้านมักเป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไปว่า เป็นนักวิจัยชอบค้นคว้าทำการทดลองลักษณะของ มักจะเป็นคนมีการศึกษาสูง มีฟาร์มขนาดใหญ่ รายได้สูง เคยท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ ไกลกว่าผู้อื่น เป็นสมาชิกของสมาคมที่เป็นทางการซึ่งอยู่นอกชุมชน เป็นคนที่กว้างขวาง เป็นที่รู้จักในกลุ่มคนนอกมากกว่าจะจำกัดเฉพาะในท้องถิ่น มีนิสัยชอบวิเคราะห์ วิจัย ชอบอ่านเอกสารเผยแพร่ของสถานีทดลอง เกษตรกรรม อาศัยความช่วยเหลือของพนักงาน

^๑ Everett M. Rogers with Svenning Lynne, Modernization Among Peasants, (New York : Holt Rinehart and Winston, Inc., 1969), pp. 294.

ส่งเสริมการเกษตรน้อยหรือแทบไม่ได้อาศัยความช่วยเหลือหรือรับฟังเลย เขาชอบที่จะติดต่อกับนักวิชาการทางเกษตรโดยตรง เขาไม่เพียงแต่จะ เป็นผู้ที่รับทราบความคิดใหม่แต่แรกเริ่มเท่านั้น เขายัง เป็นคนที่รับและพร้อมที่จะก้าวไปสู่ขั้นการยอมรับปฏิบัติได้อย่างรวดเร็ว

๒. Early Adopter กลุ่มนี้ก็มีหลักการของตนเองว่า ไม่เป็นคนแรกและคนสุดท้ายที่จะรับความคิดใหม่ บุคคลประเภทนี้มีการศึกษาค่อนข้างสูง มีอายุค่อนข้างหนุ่ม และเข้าร่วมในสมาคมที่เป็นทางการมาก สถานภาพทางสังคมค่อนข้างสูง และมีการติดต่อสังสรรค์อย่างไม่เป็นทางการกับบุคคลในชุมชนมาก บุคคลประเภทที่สองนี้ต่างกับประเภทแรก คือ บุคคลประเภทนี้เป็นผู้กว้างขวางอย่างยิ่งภายในชุมชนของตนมากกว่าภายนอก

Early adopters เป็นที่รักใคร่นับถือของคนในชุมชนและให้คำแนะนำแก่เพื่อนบ้านได้ดี นอกจากนั้นเขายัง เป็นบุคคลสำคัญหรือเป็นหัวหน้าหรือผู้นำในฐานะ เป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลง เขาได้ติดต่อสังสรรค์อย่างใกล้ชิดมากกับพนักงานส่งเสริมการเกษตรมากกว่าคนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน

๓. Early Majority ชาวนาทั่วไปที่รับเอาแนวความคิดใหม่ได้เร็วกว่าชาวบ้าน ๆ โดยเฉลี่ย เป็นลักษณะของชาวนาทั้งหมดในขั้นการศึกษา ประสบการณ์ของการทำเกษตรกรรม การอ่านเอกสารทางเกษตร และการติดต่อกับพนักงานส่งเสริมค่อนข้างสูงกว่าชาวนาทั่วไป และยอมรับปฏิบัติตามความคิดใหม่ที่หลังประเภทที่ ๒

๔. Late Majority รับเอาความคิดใหม่ที่หลังหรือช้ากว่าชาวนาทั่วไปโดยเฉลี่ยและมีคุณลักษณะเหมือนกับประเภทที่ ๓ แต่ในด็กิริที่น้อยกว่า มีการศึกษาค่อนข้างต่ำ สถานภาพทางสังคมค่อนข้างต่ำกว่า และติดต่อกับพนักงานเกษตรน้อยกว่า ข้อมูลและความรู้ได้จากริทยุ โทรทัศน์ เอกสารทางเกษตร ในขั้นรับทราบความรู้ใหม่และขั้นประเมินผลทราบจากญาติ เพื่อนบ้านในหมู่บ้าน และเพื่อน ๆ ตามหมู่บ้าน

๕. Laggards กลุ่มสุดท้ายในหมู่บ้านที่รับความคิดใหม่ เป็นชาวนาที่สูงอายุที่สุดมีการศึกษาน้อย ติดต่อกับสมาคมที่เป็นทางการน้อย อ่านหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการทำนาทำไร่ น้อย ดังนั้นจึงได้รับความรู้หรือหาความรู้เกี่ยวกับการทำนาจากเพื่อนบ้าน

เท่านั้น เขามักเข้าเดินต่อต้านการปฏิบัติการเกษตรสมัยใหม่ เขาจะลงมือปฏิบัติต่อเมื่อทุกคน
ในชุมชนปฏิบัติแล้ว การคิดต่อสังสรรค์และการได้รับความรู้ก็จะติดต่อกันเป็นส่วนบุคคล ซึ่งจะ
ได้ผลดีกว่าจากสื่อมวลชน เขามีความเชื่อในเวทมนต์ ศาคาอาคม ยึดมั่นในทัศนคติ
โบราณ มีทัศนคติไม่ติดต่อกับงานส่งเสริมเกษตร มีที่ดินขนาดเล็กและผลผลิตน้อย

การศึกษาเรื่องผู้นำของใหม่ ซึ่งใช้ตัวอย่างจากสมาชิกสหกรณ์โคมนหนองโพจำกัด
ไม่สามารถจะแบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามระดับเวลาในการยอมรับการเลี้ยงโคมนได้
เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาทราบเรื่องการเลี้ยงโคมนไม่พร้อมกัน เพราะฉะนั้นการ
ยอมรับการเลี้ยงโคมนจึงมีอัตราความเร็วช้าแตกต่างกันออกไป ส่วนวิธีการศึกษาของ Everett
M. Rogers นั้นเขาได้ใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวกันตลอดในการศึกษา โดยที่ตัวอย่างกลุ่มนี้
รู้เรื่อง "ของใหม่" ต่าง ๆ พร้อมกันหมด และเขาได้ติดตามศึกษาตัวอย่างกลุ่มนี้ดูว่า มี
ลักษณะการยอมรับของใหม่แตกต่างกันอย่างไร เมื่อทราบลักษณะต่าง ๆ แล้วจึงได้นำมาจัด
เป็นระดับในการยอมรับของใหม่ โดยใช้ปัจจัยเรื่อง เวลาเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง adopter
categories แต่ในการศึกษาครั้งนี้มีข้อบกพร่องตรงที่ไม่สามารถควบคุมกลุ่มตัวอย่างให้
เป็นกลุ่มเดียวกันตั้งแต่แรกที่รู้เรื่องการเลี้ยงโคมน และติดตามดูคนกลุ่มเดียวกันนี้ว่าจะมี
ลักษณะการยอมรับแตกต่างกันอย่างไร ดังนั้นจะนำ adopter categories ของ
Rogers มาเทียบให้เข้ากับลักษณะของตัวอย่างที่กำลังศึกษาอยู่นี้ไม่ได้ ดังนั้นจึงศึกษา
ได้เพียงการอิงทฤษฎีของ Rogers และพยายามอธิบายลักษณะหรือคุณสมบัติต่าง ๆ ของ
ผู้ยอมรับของใหม่ ตามแนวทางที่ Rogers ได้ศึกษามาแล้ว ฉะนั้นแนวการศึกษาใน
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเป็นแต่เพียงการศึกษาถึงลักษณะโดยทั่วไปของสมาชิกสหกรณ์ที่เลี้ยง
โคมน โดยเปรียบเทียบกว่าสมาชิกสหกรณ์ที่เลี้ยงโคมนมานานจะมีความแตกต่างกันในลักษณะ
ใดบ้าง และอย่างไรกับสมาชิกสหกรณ์ที่เลี้ยงโคมนมาในระยะ เวลาที่น้อยกว่าหรือผู้ที่เพิ่ง
หันมาเลี้ยงโคมน

ข้อจำกัดของทฤษฎีของ Rogers

ในการจัดคนเป็นระดับต่าง ๆ นั้น ดูจากระยะเวลาดั้งแต่รู้แนวความคิดใหม่หรือของใหม่ต่าง ๆ จนถึงขั้นการยอมรับแนวความคิดนั้นไปปฏิบัติตาม ในปัจจุบันนักวิชาการหันมาพึ่ง เล็ง ถึงวิธีการที่ว่า ทำอย่างไรจึงจะให้ชาวมา ชาวไร่ หรือประชากรในชนบทเปลี่ยนแนวความคิดและหันมายอมรับแนวความคิดใหม่และ เทคนิคในการผลิตต่าง ๆ ให้ได้ผลมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะให้ประโยชน์ได้กว้างขวางกว่าการจำแนกคนออกเป็นระดับต่าง ๆ ตามระยะเวลาการยอมรับ แต่อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีของ Rogers ก็มีประโยชน์ในแง่ที่ว่าทำให้ทราบถึงลักษณะเด่น ๆ ของคนในแต่ละกลุ่ม ซึ่งสามารถนำเอาลักษณะเด่นของคนกลุ่มต่าง ๆ นี้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนได้

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะสมาชิกสหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี ที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษา โดยไม่จำเป็นต้องเป็นหัวหน้าครัวเรือน จะเป็นหญิงหรือชายก็ได้ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ดังกล่าว ศึกษาถึงคุณสมบัติต่าง ๆ ของสมาชิกสหกรณ์ เพื่อมาจัดระดับของการยอมรับปัจจัยที่จะใช้เป็นหลักในการศึกษาครั้งนี้ คือ

๑. องค์ประกอบด้านอายุ
๒. องค์ประกอบด้านการศึกษา
๓. สถานภาพทางสังคม

ข้อจำกัดของข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ข้อจำกัดต่าง ๆ ของข้อมูลซึ่งทำให้การศึกษาไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร คือ

๑. ตัวอย่างที่ทำการศึกษา มีลักษณะเป็นแบบเดียวกัน (homogeneous) เนื่องจากเป็นกลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์เดียวกันและอยู่ในชนบท ความแตกต่างในระหว่างตัวอย่างจึงไม่มี

มากนัก ดังนั้นเมื่อทำการศึกษาศิลปะโดยวิเคราะห์ตารางส่วนย่อยจากตัวเลขที่ได้มา ไม่มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดพอที่จะนำมาจัดจำแนกเป็นระดับต่าง ๆ ตามทฤษฎีของ Rogers ได้

๒. ขนาดตัวอย่างที่ศึกษามีจำนวนน้อย แม้ว่าตัวอย่างที่ทำการศึกษาค้างครั้งนี้จะเป็นตัวแทนของสมาชิกสหกรณ์ฯ ทั้งหมดก็ตาม แต่เมื่อนำข้อมูลมาจำแนกลงในตารางส่วนย่อย ตัวเลขจะกระจายออกไปมากจนมองไม่เห็นความสัมพันธ์ของตัวแปรในตารางนั้น ๆ ได้ชัดเจนเท่าที่ควร

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

ประการแรก เพื่อศึกษาถึงลักษณะของสมาชิกที่เลี้ยงโคนม โดยจะเปรียบเทียบศึกษาความแตกต่างระหว่างสมาชิกสหกรณ์ฯ ที่เลี้ยงโคนมมานานปี และสมาชิกสหกรณ์ฯ ที่เพิ่งหันมาเลี้ยงโคนมว่ามีคุณสมบัติหรือลักษณะ เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

ประการที่สอง เพื่อต้องการดูว่าแนวการศึกษาในสังคมตะวันตกจะนำมาใช้ได้กับสังคมไทยหรือไม่ โดยศึกษาลักษณะของสมาชิกสหกรณ์ฯ ว่าจะมีลักษณะพิเศษแบบผู้นำของใหม่ (Innovators) ตามแนวของ Everett M. Rogers หรือไม่

ประการสุดท้าย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชนบท โดยที่เรารวมถึงลักษณะต่าง ๆ ของประชาชน ก็สามารถเข้าใจและรู้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดีและสามารถชักจูงหรือแนะนำ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่มุ่งหวังไว้ได้สะดวกรวดเร็วขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาในเรื่องนี้จะให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลที่ยอมรับของใหม่ หรือแนวความคิดใหม่ได้เร็วกว่าคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านเดียวกันหรือชุมชนเดียวกัน ลักษณะดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในอันที่พัฒนากร หรือแม่แต่เอกชนที่มากในรูปของการเสนอขายสินค้าอย่างใดอย่างหนึ่ง จะเข้าถึงกลุ่มคนที่มีลักษณะ เป็นผู้นำของใหม่ เพื่อจะให้มันเป็นแบบอย่างแก่บุคคลอื่น ๆ

ในชุมชน เพื่อให้เกิดการยอมรับและปฏิบัติตามแนวคิดหรือของใหม่ ๆ นั้นได้ นอกเหนือจากนี้แล้วทางสหกรณ์โคนมหนองโพจำกัด เองก็น่าจะได้ประโยชน์จากข้อมูลการศึกษานี้ด้วย ในแง่ที่ว่าทางสหกรณ์สามารถ ทราบความต้องการของสมาชิก รวมทั้งความเดือดร้อนต่าง ๆ ที่สมาชิกได้รับ เพื่อที่ทางสหกรณ์จะ ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามความประสงค์ของสมาชิกส่วนใหญ่ รวมทั้งการขจัดปัญหาต่าง ๆ ของสมาชิกให้หมดไป หรือไม่ก็ช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้เบาบางลงไปได้ และคาดว่าการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไป

คำจำกัดความที่ใช้ในวิทยานิพนธ์

ผู้นำของใหม่ หมายถึงสมาชิกสหกรณ์โคนมหนองโพจำกัดที่ยอมรับการ เลี้ยงโคนม.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย